

Sygn. akt VIII U 141/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lipca 2015 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący Sędzia SO Jadwiga Szumielewicz

Protokolant sekretarz sądowy Monika Zięba

po rozpoznaniu w dniu 1 lipca 2015 roku w Lublinie

sprawy M. Z.

z udziałem zainteresowanego D. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania M. Z.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

z dnia 17 grudnia 2014 roku znak (...)

oddala odwołanie.

Sygn. akt VIII U 141/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 grudnia 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. zobowiązał M. Z. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń – renty rodzinnej w kwocie 4187,22 zł za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku oraz odsetek w kwocie 1204,41 zł za okres od 17 lipca 2012 roku do 17 grudnia 2014 roku – to jest do dnia wydania decyzji (k.218 akt ZUS).

Powyższą decyzję zaskarżyła M. Z. i wniosła o ustalenie, że nie ma obowiązku zwrotu świadczeń z tytułu renty rodzinnej uprawnionego D. Z. za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku w kwocie 4187,22 zł. Zarzuciła decyzji naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że wnioskodawczyni była pouczone o okolicznościach z art. 138 wyżej wymienionej ustawy w sytuacji, gdy żądanie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia musi zostać skierowane do osoby, która je faktycznie pobrała, nie zaś do osoby upoważnionej do jej odbioru. Wskazała, że świadczenie zostało jej faktycznie wypłacone jako osobie upoważnionej do jego odbioru, zaś o istnieniu świadomości co do nienależnie pobranego przesądza dokonanie pouczenia ubezpieczonego tj. D. Z. o okoliczności ustania lub zawieszenia prawa do świadczenia albo wstrzymania wypłaty co w niniejszym stanie faktycznym nie miało miejsca. W uzasadnieniu wskazała ponadto, że organ rentowy pomija fakt, że nie wydał decyzji o przyznaniu renty rodzinnej, której adresatem byłby D. Z.. Zaznaczyła, że skoro była

jedynie upoważniona do odbioru części świadczenia syna organ rentowy wydał błędnie decyzję, która była skierowana do niej. Pouczenie powinna zatem być skierowane do D. Z. czyli osoby uprawnionej do świadczenia (k.2-4 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie podnosząc, iż wnioskodawczyni została skutecznie pouczona o skutkach wynikających z art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (k. 5 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Z ustaleń Sądu wynika, że D. Z., urodzony (...), od dnia 28 czerwca 1994 roku był uprawniony do renty rodzinnej po zmarłym ojcu S. Z.. Oprócz niego, do renty uprawnieni byli jego bracia - K. Z. (urodzony (...)) i P. Z. (urodzony (...)). Decyzje w przedmiocie renty rodzinnej były wydawane na wnioskodawczynię - M. Z.. Na decyzjach umieszczono informację, że w przypadku przerwania nauki lub zmiany szkoły należy niezwłocznie powiadomić organ rentowy, a nienależnie pobrane świadczenia będą dochodzone w trybie egzekucji administracyjnej (k. 32, 35 - 37, 53 - 54, 56 - 57 akt ZUS).

Z dniem (...) roku D. Z. ukończył 16 rok życia. W tym czasie uczył się w (...) w B., zaś nauka w tej szkole planowo miała trwać 4 lata (k. 137 akt ZUS).

Od 1 września 2007 roku do renty rodzinnej uprawniony był już tylko wnioskodawca oraz jego matka. Decyzje w sprawie renty rodzinnej wydawane były nadal na wnioskodawczynię. Na decyzji umieszczono pouczenie, że w przypadku przerwania nauki lub zmiany szkoły należy niezwłocznie powiadomić organ rentowy, a nienależnie pobrane świadczenia będą dochodzone w trybie egzekucji administracyjnej (k. 142 - 143, k. 155 - 156 akt ZUS).

W dniu 15 kwietnia 2009 roku pełnoletni D. Z. uzupełnił kwestionariusz dotyczący wypłaty renty rodzinnej, w którym wnioskował o przekazywanie części przysługującego świadczenia na nazwisko i adres matki - M. Z. (k. 157 akt ZUS). Od 1 maja 2009 roku do 31 sierpnia 2011 roku D. Z. był jedyną osobą uprawnioną do pobierania świadczenia (k. 155 -156, 159 - 160 i 163 akt ZUS).

Po nadesłaniu do organu rentowego zaświadczenia, z którego wynikało, że w roku szkolnym 2011/2012 D. Z. jest słuchaczem I semestru na kierunku technik - spedytor Centrum (...) (k. 164 akt ZUS) organ rentowy, decyzją z dnia 9 września 2011 roku wznowił wypłatę renty rodzinnej dla D. Z. - do dnia 31 sierpnia 2013 roku. Decyzja została ponownie zaadresowana do M. Z.. Na decyzji umieszczono pouczenie, że w przypadku przerwania nauki lub zmiany szkoły należy niezwłocznie powiadomić organ rentowy, a nienależnie pobrane świadczenia będą dochodzone w trybie egzekucji administracyjnej (k. 165 - 166 akt ZUS).

W dniu 9 marca 2012 roku do ZUS wpłynęło kolejne zaświadczenie wystawione przez (...) (...), w którym wskazano, że w roku szkolnym 2011/2012 D. Z. jest uczniem na kierunku technik - spedytor od dnia 17 lutego 2012 roku, zaś planowany termin ukończenia szkoły przypada 31 stycznia 2014 roku (k. 167 akt ZUS).

Pismem z dnia 21 marca 2012 roku ZUS zwrócił się do (...) Szkoły Centrum (...) z prośbą o nadesłanie zaświadczenia potwierdzającego czy D. Z. kontynuuje naukę na kierunku technik - spedytor, zaś w przypadku zakończenia - podania daty zaprzestania uczęszczania na zajęcia (k. 168 akt ZUS).

Decyzją z dnia 21 marca 2012 r. organ rentowy podjął wypłatę renty rodzinnej dla D. Z., od dnia 1 kwietnia 2012 roku do dnia 31 stycznia 2014 roku. Decyzja została wydana na M. Z.. Na decyzji umieszczono pouczenie, że w przypadku przerwania nauki lub zmiany szkoły należy niezwłocznie powiadomić organ rentowy, a nienależnie pobrane świadczenia będą dochodzone w trybie egzekucji administracyjnej (k. 169-170 akt ZUS pkt. XII 1.).

W dniu 29 marca 2012 roku do organu rentowego wpłynęło pismo Centrum (...), z którego wynikało, że D. Z. był słuchaczem I semestru na kierunku Technik Spedytor oraz że z dniem 20 lutego 2012 roku został skreślony z listy słuchaczy (k. 171 akt ZUS).

W lipcu (...) syn wnioskodawczyni D. Z. powiedział matce, że nie będzie kontynuował nauki. Składając wniosek o rentę rodzinną wnioskodawczyni podała, iż syn nie będzie już uprawniony do renty z uwagi na zaprzestanie nauki w szkole. Zeznała, że nikt nie poinformował jej, że oświadczenie powinno zostać złożone na piśmie. Wskazała, że zapoznawała się z pouczeniami zawartymi na decyzjach ZUS (zeznania M. Z. k. 19v a.s., zeznania D. Z. k.19v-20 a.s.).

Decyzją z dnia 28 sierpnia 2012 roku ZUS O/L. przyznał prawo do renty rodzinnej od dnia 1 sierpnia 2012 roku dla M. Z. na stałe oraz dla D. Z. – do dnia 31 stycznia 2014 roku (k. 186-187 akt ZUS).

Pismami z dnia 8 listopada 2012 roku i 17 stycznia 2013 roku organ rentowy zwracał się do (...) (...) o nadesłanie zaświadczenia o kontynuowaniu nauki w szkole przez D. Z. ewentualnie o podanie daty zaprzestania uczęszczania na zajęcia (k. 189-190 akt ZUS).

Z nadesłanego przez (...) (...) zaświadczenia z dnia 23 stycznia 2013 roku wynikało, że D. Z. był słuchaczem szkoły w okresie od dnia 17 lutego 2012 roku do dnia 19 czerwca 2012 roku i zrezygnował z nauki (k. 191 akt ZUS).

W związku z powyższym organ rentowy zwrócił się do D. Z. o wyjaśnienie, czy od 1 września 2012 roku kontynuował naukę oraz o przysłanie zaświadczenia potwierdzającego tę okoliczność. W treści pisma podano informację, iż w przypadku nieprzedłożenia stosownego zaświadczenia w terminie 14 dni od daty otrzymania pisma zostanie wydana decyzja zobowiązująca skarżącego do zwrotu świadczenia za okres 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku (k. 193 akt ZUS).

Decyzją z dnia 31 stycznia 2013 roku organ rentowy wstrzymał wypłatę świadczenia dla D. Z. od 1 lutego 2013 roku (k. 194-195 akt ZUS).

Decyzją z dnia 1 lipca 2013 roku organ rentowy, na podstawie art. 138 ustawy emerytalnej oraz art. 84 ust. 1, 9 i 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał D. Z. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku w kwocie 4187,22 zł oraz odsetek za ten okres w wysokości 408,04 zł (k. 198 akt ZUS).

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 2014 roku Sąd Okręgowy w Lublinie po rozpoznaniu sprawy D. Z. o sygnaturze akt VIII U 2036/13 przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L. o zwrot nienależnie pobranego świadczenia zmienił decyzję z dnia 1 lipca 2013 roku znak (...) i uznał, że D. Z. nie ma obowiązku zwrotu renty rodzinnej za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku w kwocie 4 187,22 zł (wyrok k. 209 akt ZUS).

W uzasadnieniu Sąd podniósł, że decyzje organu rentowego dotyczące D. Z., pomimo tego, że był pełnoletni, były adresowane i przekazywane jego matce M. Z., zatem nie można przyjąć, aby D. Z., jako osoba uprawniona do renty rodzinnej został prawidłowo i skutecznie pouczony o okolicznościach wskazanych w art. 138 ust. 2 cytowanej ustawy (uzasadnienie k. 210-213 akt ZUS).

Decyzją z dnia 17 grudnia 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. zobowiązał M. Z. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń – renty rodzinnej w kwocie 4187,22 zł za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku oraz odsetek w kwocie 1204,41 zł za okres od 17 lipca 2012 roku do 17 grudnia 2014 roku – to jest do dnia wydania decyzji (k.218 akt ZUS).

Decyzją z dnia 31 grudnia 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. wykonując wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 18 czerwca 2014 roku uchylił w całości decyzję z dnia 1 lipca 2013 roku zobowiązującą D. Z. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku wraz z odsetkami w łącznej kwocie w kwocie 4595,26 zł. (decyzja k. 224 akt ZUS).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o dowody z dokumentów zgromadzone w aktach organu rentowego, które uznał za wiarygodne, nie budziły wątpliwości Sądu ani nie zostały zakwestionowane przez strony. Okoliczności z nich wynikające zostały dodatkowo potwierdzone zeznaniami wnioskodawczyni i zainteresowanego.

Zeznania wnioskodawczyni i zainteresowanego również zasługiwały na wiarę jako jasne, logiczne oraz spójne z pozostałym, zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym.

Odwołanie M. Z. nie jest zasadne.

Zgodnie z treścią art. 138 ust. 1 oraz ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. 2015 poz. 748) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenia uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Przesłanką podstawową, aby w oparciu o wskazany powyżej art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy uznać dane świadczenie za nienależne jest, aby osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do jego pobierania. Brak pouczenia czyni świadczenie nieodwracalnym, mimo że nie można go nazwać świadczeniem należnym, skoro brak było podstaw jego wypłaty. Obowiązek pouczenia spoczywa na organie ubezpieczeniowym. Powinno ono być wyczerpujące, czytelne, jasne i zrozumiałe dla ubezpieczonego. Takie stanowisko jest ugruntowane w judykaturze i tytułem przykładu można tylko wskazać następujące orzeczenia Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych : uchwała SN z dnia 2.06.1987 r., UZP 19/87, OSNC 1988/9/119; wyrok SA w Krakowie z dnia 11.09.1996 r., III AUr 105/96, OSA 1997/7-8/21; wyrok SA w Poznaniu z dnia 12.01.1996 r., III UAr 344/95; wyrok SA w Rzeszowie z dnia 20.04. 1995 r., III UAr 110/95, OSA 1997/1/3; wyrok SA w Warszawie z dnia 22.02.2000 r., N III AUa 845/99, OSA 2000/10/43 i z dnia 21.11.2000 r., N III AUa 39/00, OSA 2002/1/5.

Zauważyć należy, że określenie „osoba pobierająca świadczenie” nie pokrywa się pojęciowo z „osobą uprawnioną do świadczenia”, o czym przekonuje art. 134 ustawy emerytalno-rentowej, traktujący o wstrzymaniu wypłaty świadczenia. W przepisie tym ustawodawca postanowił, że wypłatę świadczeń wstrzymuje się m. in., jeżeli osoba pobierająca świadczenie mimo pouczenia lub żądania organu rentowego nie przedstawi dowodów stwierdzających dalsze istnienie prawa do świadczeń (ust. 1 pkt 2) i alternatywnie, gdy osoba uprawniona do świadczeń nie podda się badaniom lekarskim bez uzasadnionych przyczyn, mimo wezwania organu rentowego (ust. 1 pkt 3). Nie powinno budzić zatem wątpliwości, że posłużenie się przez ustawodawcę dwoma różnymi pojęciami nie tylko w tej samej ustawie, ale nawet w obrębie tego samego przepisu musi oznaczać, że krąg desygnatów tych pojęć jest różny.

Wskazać należy, że w uzasadnieniu uchwały z dnia 8 października 1985 r. (III UZP 38/85) zapadłej na gruncie art. 106 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin(Dz. U. z 1982 r., nr 40, poz. 267 ze zm., dalej jako ustawa o z.e.p.), Sąd Najwyższy wywiódł, że użyte w art. 106 ust. 1 określenie "osoba" obejmuje swym zasięgiem podmiotowym także inne osoby, poza emerytem i rencistą. Sąd Najwyższy wskazał, że gdyby ustawodawca miał zamiar ograniczyć obowiązek zwrotu nienależnie pobranych kwot świadczeń wyłącznie do emerytów i rencistów, to niewątpliwie użyłby w tym przepisie określeń "emeryt" i "rencista". Odwołał się także do porównania przepisu art. 106 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników z art. 80 ust. 1 i 4 poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm.), w którym rozróżniono określenia "rencista" (ust. 1) oraz "osoba" (ust. 4). W konkluzji Sąd Najwyższy stwierdził, że użyte w art. 106 ust. 1 ustawy o z.e.p. określenie "osoba" obejmuje także inne osoby pobierające świadczenia, tj. osoby, którym świadczenia są wypłacane, a nie tylko emerytów i rencistów, a zatem za osobę pobierającą świadczenie (osobę, która pobrała świadczenie) w rozumieniu tego przepisu należy uznać także osobę, która została wskazana przez uprawnionego na podstawie ówczesnie obowiązującego art. 84 ust. 4 ustawy o z.e.p. do świadczenia do wypłaty świadczenia na czas pobytu jego za granicą.

Analogicznie, w ocenie Sądu pod rządami aktualnie obowiązujących przepisów, jeśli art. 138 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS posługuje się określeniem „osoba pobierająca świadczenie”, to nie można przez to rozumieć jedynie „osoby uprawnionej”, którym jest emeryt lub rencista.

Podstawę upoważnienia do pobierania w imieniu uprawnionego renty rodzinnej stanowi art. 131 ust 1 i 2 ustawy emerytalno-rentowej. Zgodnie z art. 131 ust 1 ustawy emerytalno-rentowej, rentę rodzinną lub jej część, o której mowa w art. 74 ust. 2, przysługującą:

- 1) osobie małoletniej,
- 2) osobie pełnoletniej, nad którą ustanowiona została opieka prawna,

wypłaca się osobom sprawującym opiekę nad tymi osobami, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1, z zastrzeżeniem ust. 5 i 6.

Na podstawie art. 131 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej, część renty rodzinnej, przysługującą osobie pełnoletniej innej niż wymieniona w ust. 1 pkt 2, wypłaca się - na wniosek tej osoby - innej osobie pełnoletniej uprawnionej do części tej renty rodzinnej albo osobie, która sprawowała opiekę nad wnioskodawcą przed osiągnięciem pełnoletniości, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1.

Z regulacji tej wynika zatem, że po osiągnięciu pełnoletniości przez uprawnionego do renty rodzinnej, jeśli nie zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 131 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalno-rentowej, upoważnienie do pobierania renty rodzinnej za uprawnionego przez inną osobę uprawnioną do części tej samej renty rodzinnej albo osobę, która sprawowała opiekę nad uprawnionym przed osiągnięciem przez niego pełnoletniości może wynikać z jego oświadczenia (wniosku).

Przenosząc przedstawione rozważania na grunt niniejszej sprawy, stwierdzić trzeba, że odwołująca została kilkukrotnie, właściwie (poprawnie) pouczone o zasadach przysługiwania renty rodzinnej, o okolicznościach, w których prawo do tego świadczenia ustaje, a także o obowiązku zwrotu świadczenia pobieranego nienależnie. Wskazać również należy, że D. Z. złożył wniosek o wypłatę przypadającej na niego części renty rodzinnej do rąk wnioskodawczynie. W związku z powyższym wnioskodawczynie była „osobą pobierającą świadczenie”. Niewątpliwie również od 1 lipca 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku wnioskodawczynie pobierała świadczenie mimo niekontynuowania nauki przez uprawnionego do renty rodzinnej D. Z. po 1 lipca 2012 roku, a zatem mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia. Bez znaczenia w ocenie Sądu pozostaje, fakt, iż decyzje o przyznaniu renty rodzinnej skierowane były do wnioskodawczynie, a nie jej syna D. Z..

W związku z powyższym, zdaniem Sądu, decyzja organu rentowego z dnia 17 grudnia 2014 roku stwierdzająca, iż okresie spornym M. Z. pobrała nienależnie świadczenie – rentę rodzinną uprawnionego D. Z. jest zasadna, gdyż spełnione zostały przesłanki nienależnie pobranego świadczenia określone w powołanym powyżej art. 138 ust. 1 i ust. 2 pkt 1.

W związku z powyższym na mocy powołanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 1 kpc Sąd Okręgowy orzekł, jak w sentencji wyroku.